

corum, qui in ea regione vivunt quae subest haereticis: prius vero argumentum vim habet etiam pro illis, qui coetum constituunt intra societatem, quae subest catholicis. Cf. P. Ballerini in Opere Morali de Matrim. not. ad n. 841. 4. Arbitramur ergo pro huiusmodi haereticis (idem dic de schismaticis) hoc impedimentum clandestinitatis actu non vigere. Cum vero cetera impedimenta ab his quoque haereticis servari possint, ratio nulla est, cur ipsi iis non teneantur.

Verum, ut iam monuimus, quaestio haec per se ad canonistas spectat, quos proinde videsis.

THESIS XXXV.

Potestas dispensandi in impedimentis dirimentibus ecclesiasticis Romano Pontifici ipsique soli iure proprio competit. Etsi vero eidem posset competere potestas dispensandi identidem in iure aliquo divino, non est tamen consequens hanc potestatem ad impedimenta quoque se extendere quae sint iuris positivo-divini vel iuris naturalis. Idem Rom. Pontifex potest revalidare matrimonium cum dispensatione, ut aiunt, in radice, cuius dispensationis a Principe quoque seculari rationem haberi decet quoad effectus civiles, etsi forte ad id proprie non teneatur.

I. Dispensatio est relaxatio legis in aliquo casu particulari. Manente scilicet lege, fit ut haec vel illa persona, quae per se teneatur vel etiam tota communitas pro aliquo tempore libera sit ab obligatione legis. Dispensatio proinde est actus proprius potestatis legislativae; ea enim auctoritas, quae fert legem, eadem prout talis est ipsam abrogare, suspendere et ab ea dispensare potest. Hinc potestas dispensandi et iis competit quibus a legislatore conceditur atque iis, qui legislatori quoad eandem potestatem iurisdictionis superiores sunt.

Papam dispensare posse in impedimentis dirimentibus ecclesiasticis evidens est. Lex enim ea statuens auctoritate ecclesiastica constituta est; porro in Rom. Pontif. residet plenitudo huius potestatis, qua sola potest universa Ecclesia obligari, ut idcirco cum lex impedimentorum totam Ecclesiam obligaverit, nonnisi a Rom. Pontifice immediate vim obligandi mutuari potuerit (cf. Tract. nostrum de Rom. Pontif. Th. XIV.): ergo.

Ex eadem porro demonstratione consequitur hanc potestatem iure proprio soli Romano Pontifici competere. Solus enim supremus societatis Rector ius sibi vindicat dispensandi in legibus, quae uni-

versam societatem obligant, quaeque ab eius sola auctoritate vim obligandi, quam obtinent, habuerunt: cuiusmodi sunt leges de impedimentis, quibus nunc regitur Ecclesia. Quocirca nisi ipse Romanus Pontifex potestatem suam deleget (quod multipliciter fieri potest vel concessione perpetua vel temporaria), nihil in hac re possunt ceteri Ecclesiae Praelati.

II. Iam vero in impedimentis dirimentibus, quae nunc vigent, de iure naturali et divino sunt *ligamen, error circa personam, vis seu metus gravis* (c. cum locum de Sponsal. et Matrim.) *consanguinitas in linea recta saltem in primo gradu, in linea autem collateralis probabilius saltem in primo rursus gradu, et impotentia antecedens perpetua coeundi*. Quoad hoc postremum quidem non satis assequimur cur voluerit Pontifex (de Matrim. L. VII. cc. 55-56) matrimonium valere inter impotentes, si contrahant cum proposito servandae continentiae, eo quod, ut ipse ait, ad essentiam matrimonii tantum requiritur quod sit mutua coniunctio animorum in naturalem vitae societatem cum diversitate sexus. At naturalis haec societas est certa et determinata societas, ab aliis distincta: ab aliis autem omnibus distinguitur eo quod fundamentum et rationem sui habet in naturali potestate mutua in corpus alterius in ordine ad copulam; huc enim redit matrimonii definitio (Th. I. et II.): quod si tollas, habes tantum liberam aliquam amicabilem societatem, cui nescio quomodo evinces competere proprietates necessarias matrimonii, unitatem nempe et indissolubilitatem, quae tamen abesse nequeunt a vero matrimonio. Itaque ea mutua potestate deficiente, nequit habere locum ea societas, idcirco nec matrimonium. Atqui in impotentibus ea potestas adesse nequit. Neque Pontifices cum aiebant se non separare eos, qui intercedente hoc impedimento contraxerant, docebant inter eosdem constare legitimum matrimonium, sed tantum eosdem posse una vivere veluti fratrem et sororem. Quod quidem de iis dicebant Pontifices, qui absque ullo proposito continentiae servandae sed cum voluntate coeundi contraxerant, qua tamen in hypothesi ipse Pontifex (l. c.) vult inter impotentes invalidum esse matrimonium. Idcirco haec Pontificum sententia, si eo sensu accipiatur, quo vult Pontifex, quod nempe matrimonium nihilominus inter eos impotentes consistat, id Pontifex ipsi quoque adversatur. Quod satius fuisset advertere, quam adversarios arguere ignoratae latinitatis. Cf. in Appendice quae notamus ad Responsa Stephani III. an. 754.

In ceteris impedimentis certe (probabilius quoque per se in illis supradictis, quae non certe sunt iuris naturalis aut divini) vis dispensandi Rom. Pontif. exerceri potest.

III. Quaeres an dispensare valeat Rom. Pontifex in impedimentis vel aliquo saltem impedimento iuris naturalis et divini. Si impedimentum est iuris naturalis non tantum suadentis sed exigentis (cf. Th. XVI. I.) profecto nequit Pontifex dispensare, quia contra illud ius agere est semper intrinsece malum. Si vero agitur tantum de iure positivo divino, quaestionis occasionem praebet tum opinio plurium Theologorum asserentium posse identidem Romanum Pontificem in iure divino dispensare (cf. Sanchez. L. VIII. D. 6°) tum praxis Romanorum Pontificum, cui illa sententia etiam innititur, dispensandi in quibusdam, quae iuris divini censentur imò et naturalis, ut in votis, iuramentis ac matrimonio rato. Quidni ergo poterit quoque in impedimento aliquo naturali aut divino dispensare Pontifex?

Dupliciter licet huic quaestioni respondere. Primo quidem, permissio etiam quod aliquando certis in casibus (nam universim quoad omnia nemo id unquam somniavit) valeat dispensare Papa in iure positivo divino aut naturali quoque cum ius non exurgit nisi posito aliquo libero actu hominis, negatur simpliciter potestatem Pontificis dispensandi se porrigere ad ea impedimenta matrimonii, quae sunt iuris naturalis aut divini. Nam quoad impedimenta simpliciter naturalia, quaedam ex his ut *error, vis, impotentia* talia sunt ut iis existentibus repugnet esse matrimonium, propter defectum scilicet alicuius elementi essentialis: cum ergo dispensatio Pontificis hunc defectum supplere nequeat, nullus est locus dispensationi. Quoad impedimentum vero consanguinitatis, quaestio quidem fieri poterit utrum illud necne sit de iure naturae et an de iure primario an tantum secundario: at posito quod sit de iure naturae primario, tunc regula generalis valebit, quod nempe huiusmodi iura non admittunt dispensationem. Utrum vero ex iure primario naturae an non sit illud impedimentum, relinquimus disputandum Iurisperitis vel Theologis moralibus. Ceterum quoniam ad dispensandum valide in lege superioris iusta causa requiritur, nulla autem iusta causa unquam subesse posse videtur propter quam praestet in hac lege dispensare quam eius observantiam urgere, hinc ex hoc quoque capite nulla unquam poterit esse dispensatio. Nec unquam sane Pontifices in hac re dispensarunt. Quoad impedimentum tandem ligaminis, quod est fundamentaliter naturale, formaliter divinum pro viris, pro feminis vero est formaliter naturale et divinum, certum est quod licet Romanus Pontifex possit solvere matrimonium ratum, quae tamen solutio non est dispensatio (cf. dicta in Th. XXV. IX), nequit tamen solvere matrimonium consummatum neque permittere polygamiam aut polyandriam. Haec ex traditione catholica constant, quam dedimus suo loco.

Itaque certum est in istis impedimentis iuris naturalis aut divini Pontificem haud posse dispensare.

IV. Altera responsio contineretur crisi sententiae illorum Theologorum vel Canonistarum, qui concedunt Papae facultatem dispensandi in quibusdam legibus divinis, quae sententia si falsa demonstraretur, consequens esset falsum quoque esse quod in huiusmodi impedimentis valeat Romanus Pontifex dispensare. Omnes quidem fatentur posse Romanum Pontificem certis in casibus authentice declarare quod ius divinum heic et nunc te non obligat: an vero id sit tantum authentica declaratio an sit vera dispensatio, istud est quod in quaestione venit. Quocirca qui dispensationem tuentur non debent esse solliciti in stabiliendis illis casibus, in quibus potestas Pontificia dispensandi exerceri valide possit, in quibus non: respondent enim (ut bene monet Sanchez. L. VIII. d. cit.) illos eosdem esse, in quibus alii admittunt posse Pontificem authentice declarare quod ius divinum non obliget heic et nunc. His autem positis, sunt qui advertant quaestione, quoad praxim seu conclusionem practicam, esse inutilem; utram enim opinionem admittas, eadem semper erit consequentia: valere in iis casibus sententiam Pontificis et tutissime quemlibet posse secundum illam agere.

Quod si res speculative consideretur, etsi difficilis sit conceptus clarus dispensationis Pontificiae in iure divino, neque pariter facile est concipere quid sit declaratio authentica distincta a dispensatione. Nam ea non est tantum *declaratio doctrinalis*, qualem doctus quidam Theologus aut Iurisperitus suppeditare posset. Discrimen ex eo patet non solum quod declaratio Pontificis certior est omnemque scrupulum eximat, sed quod actus quidam iuridicus censeatur ius quoddam in particulari conferens vel statuens, unde appellatur *authentica h. e. ex auctoritate* non quidem simplicis doctoris, sed *supremi Ecclesiae rectoris profecta*; quae auctoritas aliquid profecto operatur, quod simplex doctor efficere nequit: quid autem operatur, nisi ius collatum alicui eximendi se ab observatione iuris divini? Atqui, subsumit Sanchez, talis declaratio authentica actus est per se proprius legislatoris vel parem cum illo auctoritatem habentis: quocirca qui potestatem declarandi in certis casibus ius divinum Pontifici asserunt, nihil minus ei tribuunt quam illi, qui potestatem dispensandi in iure divino eidem vindicant.

V. Nobis vero haec certa sunt. 1° Nulla est repugnantia quod Christus vicario suo potestatem fecerit tollendae iustis de causis alicuius obligationis, quam ipsum ius divinum sanxerit: exemplum est vinculum matrimonii rati. Cum enim vicarius Dei nomine et auctoritate Dei agat, potest profecto, si Deus velit, illud solvere quod

Deus ipse solveret: quid autem prohibet id Deum velle? quaestio proinde, quae reliqua sit, erit tantum quaestio facti, an hanc potestatem concesserit Deus vicario suo: quae quidem quaestio ex traditione usu praxique Ecclesiae vel certa ac necessaria analogia fidei solvenda erit.

2° Nulla pariter est repugnantia quod in iis obligationibus iuris divini, quae, ut dicitur, ex actu libero hominis originem ducunt, cuiusmodi sunt vota et iuramenta, Deus potestatem fecerit vicario suo iustis ex causis vel renunciandi nomine suo iuri acquisito seu tollendi radicitus obligationem vel manente iure, dispensandi pro aliquo tempore ab eius obligatione. Duo, ut patet, distinguimus, quae exemplis declaramus. Sit religiosus professus, qui facultatem petat redeundi ad seculum et nubendi ut prole suscepta bono consulat vel familiae illustris vel regni alicuius. Duplici modo Pontifex se gerere potest. Vel enim dispensat simpliciter ut quamdiu ille vivit manere in seculo valeat vitamque coniugalem ducere vel dispensat cum restrictione, ut nimirum nubere possit, operam dare liberis procreandis, sed prole suscepta qua fieri possit satis utilitati familiae aut regni, absteineat a petendo debito, mortuaeque coniuge ad religionem redeat vitamque religiosam ducat vi praecedentis professionis, quin ea iterum edatur. In hac altera hypothesi apparet vera dispensatio; nam professione manente manet lex obligans ad castitatem religiosam, cui legi subest per se ille professus, eximitur vero ab obligatione eius certo quodam tempore ob favorem Pontificis, rursus subiturus vim legis, quae ablata non est, sed cuius efficacia suspensa. In priori vero hypothesi tollitur reapse lex seu obligatio in radice, perindeque res se habet ac si Deus ipse renunciaret iuri quod ipsi competit propter votum emissum. Iam vero dicimus haud repugnare quod Deus utramque potestatem fecerit vicario suo: nam eae reapse non excedunt conditionem vicarii aut delegati et non minimum conferunt ad rectam Ecclesiae gubernationem. Nec esset inferior, qui iure proprio dispensaret in lege superioris, sed esset vicarius, qui potestate accepta ab eo, cuius vicem gerit, de iis disponeret, quae huius sunt propria. Ita profecto quilibet vicarius se gerit respectu eius, cuius vice fungitur. An vero facta fuerit talis potestas Romano Pontifici a Christo, id eodem pacto demonstrandum erit, quo prima (n. 1°).

3° Quamvis vero haec ita se habeant, nequit tamen Pontifex dispensare in impedimentis matrimonii, quae sunt iuris naturalis et divini. Ratio ea est quam iam adduximus (n. III.). Neque argumentum pro affirmanda tali potestate ducere licet ex potestate dispensandi in aliis casibus. Nam ut omnes Theologi monent, haec potestas

non est certe universalis, quod ab ipsa revelatione docemur, quae negat pluribus in casibus posse Ecclesiam mutare aut suspendere ius divinum. Deinde non est similis ratio ac in praecedentibus. Et enim si sermo sit de impedimentis ex iure naturae, haec a iure naturae statuuntur independenter a quovis libero consensu hominis praeventente, secus ac in votis et iuramentis. Si sermo sit de impedimento iuris positivi divini, Deus qui concessit matrimonium ratum, quod indissolubile intrinsece statuit, solvi iustis ex causis a Romano Pontifice, noluit ut unquam liceret christianis multiplicitas simultanea uxorum.

VI. Revalidatio matrimonii est restitutio valoris matrimonio irritato eidemque ab ipso eius initio et deinceps, abrogata lege ipsum irritante. Talis restitutio habet locum, cum irritum fuit matrimonium vi legis ecclesiasticae. Fit autem ope dispensationis in radice, quae est abrogatio legis ecclesiasticae, quae impedimentum induxit, in casu particulari, ita ut irritentur seu excludantur omnes effectus non solum qui nunc sunt et deinceps subsequuti essent, sed et qui antea iam ex lege subsequuti erant. Cf. Benedictum XIV. De Synod. L. XIII. c. 21. Quapropter differt haec dispensatio in radice a simplici dispensatione, quae effectum solum parit pro futuro tempore, efficiens nempe ut deinceps valide contrahatur matrimonium. Difficultas est autem in concipienda efficacia dispensationis in radice, quae ad praeteritum quoque dicitur extendi: nam ad praeteritum nulla potentia datur, ut fert commune adagium satis per se evidens.

Ut ergo breviter hanc efficaciam declarem, advertimus 1° verissimum esse illud sensus communis adagium, fierique proinde non posse ut quod factum fuit infectum fuerit, sive ut falsum aliquando sit exstitisse olim aliquid quod reapse exstitisse verum olim fuit.

Quocirca 2° efficacia dispensationis in radice non in eo est sita ut efficiat matrimonium prius contractum, fuisse contractum valide prolemque ex eo susceptam, ortam fuisse legitime.

3° Restat proinde ut realis effectus huius actus potestatis locum tantum in praesenti et futuro possit habere, sed cum respectu ad praeteritum. Scilicet a) abrogata lege irritante, consensus coniugum perseverans (ut supponitur), qui propter legem irritantem erat inefficax ad gignendum vinculum coniugale, evadit eo ipso efficax et matrimonium eo ipso facit, ut proinde opus non sit ulla renovatione consensus neque ut coniugibus dispensatio manifestetur, si sint in bona fide.

b) Fit ut hoc matrimonium, sicuti reapse est, habeatur ab omnibus deinceps ut verum matrimonium, instructum omnibus iuribus quae competunt vero matrimonio.

c) Fit praeterea ut hoc matrimonium debeat ab omnibus iuridice spectari tanquam legitime contractum ab initio, prolesque ante dispensationem suscepta tanquam legitime nata. Non fit quidem ut homines iudicare debeant matrimonium ab initio fuisse legitime contractum: hoc falsum est, nec ulla est potestas, quae ad falsum asserendum cogere nos possit: sed fit ut haberi debeat matrimonium *tanquam* ab initio legitime peractum, exclusis omnibus effectibus impediendi dirimentis quod abrogatur. Lex scilicet particularis est efficiens iuridice ut non amplius ullo modo debeat quilibet ex his effectibus illi matrimonio imputari etiam quoad praeteritum. Vides efficaciam dispensationis in radice realiter exeri solum in praesenti et futuro, sed respectum haberi quoque ad praeteritum, quatenus efficitur iuridice ut quilibet iudicare debeat de hoc matrimonio non secus ac si ab initio vere legitimum fuisset. Id dicitur fieri per quandam fictionem iuris.

Re ita declarata, satis constat esse in potestate Pontificis huiusmodi dispensationes concedere. Nam non sunt de re impossibili, sed prorsus possibili: generice autem consideratus hic actus iuridicus, quo lex aliqua in casu particulari abrogatur efficiturque ut omnes eius legis effectus tanquam nulli habeantur, hic actus, inquam, non excedit potestatem cuiuslibet supremae auctoritatis in societate. Quibus vero conditionibus sit concedenda haec dispensatio aut soleat concedi, docebunt te Theologi morales iurisque canonici periti.

VII. Quoniam effectus huius dispensationis (VI. 3. a. b. c.) distincti ab invicem sunt, quaeritur utrum tertius effectus, puta legitimitas prolis, obtineri possit matrimonio iam soluto per mortem sive alterutrius sive etiam utriusque coniugis. Profecto si Pontifex nolit dispensare nisi adhuc viventibus coniugibus, illud fieri non poterit; sed quaestio nunc non fit de praxi, sed de rei possibilitate per se spectata. Ratio negandi haec esse videtur, quia non amplius existente matrimonio, deest subiectum, quod revalidetur et multo magis defunctis ambobus coniugibus, deest persona cui gratia concedatur. Verum quoad personas, si proles existit, adest qui possit hoc beneficio frui. Sed hoc omisso, nullum valorem per se inesse censeo rationi allatae. Etenim, ut monuimus, efficacia huius dispensationis directe non attingit matrimonium praeteritum irritum ac si illud, quoad praeteritum, realiter mutaret, sed directe attingit homines praesentes et futuros, qui vi illius dispensationis habere iuridice debent illud matrimonium, antea illegitime peractum, tanquam legitimum ab initio. Atqui ad hoc non requiritur nisi ut aliquando matrimonium contractum fuerit etsi illegitime: id autem verum est quantumvis ambo coniuges non amplius existant. Matrimonium sci-

licet antea factum sive coniuges, qui in praeterito contraxerunt, sunt id, in cuius favorem fit dispensatio, sed vis omnis huius dispensationis realiter exercetur in praesentes aut futuros.

Dices: si ita est, etiam nulla existente prole posset haec dispensatio concedi pro matrimonio iamdudum praeterito. Non equidem repugno ratione habita solius potestatis: quia vero actus esset inutilis omnino, non est cur a prudente Principe illum aliquando exspectemus.

VIII. Restat alia quaestio. Quoniam, ut probavimus (Th. XXXII), Princeps secularis nullam potestatem habet in matrimonium christianum, sed illud supponere et suscipere debet prout in Ecclesia secundum eius leges fit; hoc autem principio posito, de effectibus tantummodo civilibus pro suo arbitrio decernere potest: quaeritur utrum, dispensatione facta a Pontifice matrimonii in radice, Princeps illam acceptare teneatur quoad effectus civiles ut proinde nequeat e. g. negare ius successionis legitimae filio nato ante dispensationem. Affirmat Sanchez (Lib. VIII. D. 7.), cuius ratio haec est. Princeps negat effectus civiles proli, quia matrimonium nullum est, istud ipse supponit ex lege Ecclesiae: quocirca effectus iste negatae legitimae haereditatis innititur tanquam fundamento nullitati matrimonii. Porro abrogata lege irritante pro hoc casu, tollitur illud fundamentum: ergo non est amplius cur Princeps neget ius successionis proli. Auctores plures pro sua sententia citat Sanchez; non tamen omnes eisdem consentiunt. Consentit tamen Benedictus XIV in qq. canonicis p. I. q. 174.

Etsi dubium non sit decere quam maxime ut Princeps admittat hanc dispensationem tum propter reverentiam debitam Rom. Pontifici tum ne eadem proles habeatur in foro ecclesiastico legitima, in foro civili illegitima, quod grave foret inconveniens: occurrit ratio dubitandi an vere teneatur Princeps dispensationem hanc recipere quoad effectus civiles, sive utrum haec pontificia dispensatio tollat citra consensum Principis effectus civiles ortos ex matrimonio illegitimo. Ratio dubitandi est, quia dispensatio in radice non facit ut matrimonium fuerit olim legitimum, sed facit ut tanquam legitimum etiam quoad praeteritum existimandum sit, irritatis omnibus effectibus impediendi dirimentis, cuius lex abrogatur. Per fictionem nempe iuris, res eo loco restituitur ac si verum semper fuisset matrimonium: at haec restitutio quoad praeteritum in hoc tandem est sita quod abrogata lege impediendi (abrogatione quae fit nunc) auferantur prorsus omnes effectus, quos illa lex pariebat, non quidem simpliciter quia ad praeteritum potentia non datur, sed quatenus iuridice efficitur ut illi effectus non amplius imputentur matrimonio

isti etiam quoad praeteritum. Itaque quoad praeteritum dispensatio in radice vim suam exerit quatenus ex Pontificis auctoritate iubentur omnes nullum ex illis effectibus imputare illi matrimonio et sic illud habere pro legitimo. Atqui, quoniam quoad effectus civiles Princeps gaudet independente auctoritate, non videtur iussio Pontificis, quatenus spectat ad effectus civiles, citra eiusdem consensum vim habere. Dices dispensationem Pontificis immediate valorem restituere matrimonio, abrogata lege impediante, et exinde consequens esse ut aboleantur effectus matrimonii illegitimi. Verum ea est formula quidem habens sensum verum: sed si in concreto res spectetur et habeatur ratio eius quod fit et fieri potest a Pontifice dispensante, illud tandem reperietur, Pontificem abrogare legem impediendi pro praesenti et futuro, ac quoad praeteritum efficere (quatenus ex auctoritate iubet) ut iuridice non imputentur effectus matrimonii illegitimi illi matrimonio. Neque enim rem seu essentiam, quae olim fuit, mutare potest, nec efficere potest ut illi effectus olim non exstiterint, e. g. quod proles non fuerit olim illegitima. Cum igitur quoad praeteritum, puta prolem iam genitam, vis dispensationis pontificiae se exerat iubendo; quaestio sponte se offert an haec iussio quoad effectus civiles obliget Principem independentem. Princeps sane accipit ab Ecclesia matrimonium quoddam esse nullum, prolemque proinde illegitimam: hoc posito, iure suo decernit prolem quae ex tali matrimonio nascatur, haeredem non esse: cum conditio ea semper vere maneat quod proles reapse orta sit ex parentibus non legitime copulatis, cur non licebit ei suam legem servare? Sane si tu promisisses eleemosynam filiis legitimis nascituris puta in quodam paupere pago, an crederes te teneri ad eam dandam filiis illegitime quidem natis postquam tamen obtenta fuerit dispensatio in radice? Diceres profecto conditionem a te statutam (qui liber profecto eras, nulli auctoritati obnoxius in ea statuenda) semper deesse. Sic Princeps iure suo decernens effectus civiles, respondere posse videtur, conditionem a se, Ecclesiae lege praesupposita, requisitam reapse deesse. At nonne fundamentum civilis dispositionis tollitur per pontificiam dispensationem? Scilicet non tollitur physice, semper enim verum erit prolem natam esse illegitimo modo: sed tollitur iuridice, at quaestio redit, utrum auctoritas Pontificis hoc ius statuens valeat quoque quoad effectus civiles citra consensum Principis.

Quocirca videri posset non damnandus Princeps violatae ecclesasticae auctoritatis, qui iura e. g. successionis negare vellet proli natae ex matrimonio invalido, etsi dispensatio postea sequatur.

Et sane nihil impedit quominus vero quoque legitimo matrimo-

nio negentur iure civili quidam effectus civiles ob certas rationes: sic ut optimates deterreantur a quibusdam nimis disparibus coniugiis, licet filios ex iis progenitos privare iure legitimae successionis, quamvis matrimonium verum fuerit: ergo quod ex lege Ecclesiae matrimonium verum sit, id non est ratio sufficiens cur nequeat princeps aliquando negare effectus civiles, si idonea ratio subsit. Atqui et in nostra hypothesi subest idonea ratio: nuptias nempe fuisse ab initio illegitimas, quod ius civile certa poena punire velit ut iis aditus in societate claudatur.

Nihilominus Theologi et Canonistae generatim oppositam sequuntur sententiam iis innixi argumentis, quae Sanchez quoque attulit. Et sane eadem est auctoritas Pontificis in statuendo impedimento et in dispensando; ipsa enim auctoritas, quae statuit impedimenta, est ea quae dispensare potest ac vicissim. Subest autem auctoritati Pontificis Princeps quoad matrimonia christiana ut debeat ea omnia et sola ut vera matrimonia inter christianos habere, quae conformia sunt legibus latis a Romana sede. Subiectio vero debita huic auctoritati exigit ut omnem eius actum ex aequo reverearis, ut idcirco sicut tenes nullum esse matrimonium, cui obstat impedimentum statutum a Romana Sede, ita pariter teneas ut legitimum illud quod ut tale censeri vult idem Rom. Pontifex. Quod autem directe Pontifex iubet est ut censeatur tanquam legitimum matrimonium, ex quo consequitur ut effectus proprii legitimi matrimonii sive sint ecclesiastici sive civiles iure eidem nequeant denegari. Si hanc sententiam lector amplecti velit, per nos profecto licet.

Corollarium

Finem huius imponentes Tractatui, operae pretium ducimus monere prostare ibi quae opportuna et necessaria duci possunt ad refellendos errores circa matrimonium christianum reprobatos a ss. Pio papa IX in Syllabo sub §. VIII. Qui quidem errores ita se habent.

1. Nulla ratione ferri potest Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti. Cf. Th. VII, VIII et IX.

2. Matrimonii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est. Cf. Th. X et XI.

3. Iure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest. Cf. quoad primam partem Th. XVI, quoad aliam partem prout licitum affirmat divortium proprie dictum, cf. Th. XVII, XVIII, XIX,

XXI, XXII, XXIII: prout vere affirmat id sanciri posse auctoritate civili cf. Th. XXXII et XXXIII.

4. Ecclesia non habet potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt. Cf. Praenotiones Cp. IV et Th. XXVIII, XXIX, XXX.

5. Ecclesia sequioribus seculis dirimentia impedimenta inducere cepit, non iure proprio, sed illo iure usa, quod a civili potestate mutuata erat. Cf. Th. XXIX.

6. Tridentini canones, qui anathematis censuram illis inferunt qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non sunt dogmatici vel de hac mutuata potestate intelligendi sunt. Cf. Th. XXVIII n. V, et XXX.

7. Tridentini forma sub infirmitatis poena non obligat ubi lex civilis aliam formam praestituat et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere. Cf. Th. XXXII.

8. Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit. De hac ἀνιστορησίη καὶ τῶν ἐπινοῶν συνέσει loquemur in Appendice ad decreta Conc. Lateranensis III.

9. Vi contractus mere civilis potest inter christianos constare veri nominis matrimonium, falsumque est aut contractum matrimonii inter christianos semper esse sacramentum aut nullum esse contractum si sacramentum excludatur. Cf. Th. X.

10. Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent. Cf. Th. XXXII. VI. Dico 7.

APPENDIX

CONSPECTUS

DECRETORUM ET CANONUM ECCLESIASTICORUM

IN RE MATRIMONIALI

A PRIMIS ECCLESIAE SAECULIS USQUE AD ANNUM 1215

MONITUM

Conscribenti mihi tractatum istum de Matrimonio necesse fuit decreta et canones Ecclesiae super hac re scrutari, eorumque syllogem non exiguam studiis meis opportunam comparare. Absoluto autem tractatu subiit cogitatio rem me haud ingrati lectoribus facturum si syllogem eorundem decretorum et canonum auctam quoque et quoad eius fieri pro virili mea parte potuit completam, iisdem communicarem. Per eam enim ipsa historia tum dogmatis tum disciplinae oculis pene subicitur paucisque tenetur. Quae vero decreta de hac ipsa re in libris divinitus inspiratis continentur, etsi et huc maxime faciant, quia tamen et nota sunt omnibus et in Tractatu late pertractata fuerant atque sibi quemdam specialem vindicant ordinem, heic nolui recensere, sed exponere tantum canones ab Ecclesia profectos. Cum id tamen meditarer, sensi simul terminos aliquos figendos esse, ultra quos haec series non excurreret, ne parum utilia lectoribus ingererem vel invitis iisque fastidium crearem. Itaque sistendum censui in Concilio oecumenico Innocentii III.: exinde enim quid Ecclesia circa coniugia statuerit facile te docebunt decretales Gregorii IX ceteraque subsequentes canonum seu decretorum collectiones. In colligendis canonibus id prae oculis habui ut nullum praeterirem, qui aliquam cum doctrina aut disciplina de Coniugio cognitionem haberet: quocirca et canones arcentes bigamos a sacerdotio et usum nuptiarum interdicientes iis, qui in sacro sunt ordine constituti, descripsi: verum his canonibus usque ad certam aetatem enumeratis, deinceps ab iisdem abstinendum censui, nisi cum lex Ecclesiae irritans nuptias propter ordinem sacrum manifestior appareret. Neque absimili modo agendum iudicavi circa canones, qui nuptias reprobandum virginum Deo dicatarum vel monachorum.

Quia vero hic conspectus eo pertinet ut ius Ecclesiae hac in re ob oculos ponatur, non solum canones Conciliorum sed potissimum decreta

PALMIERI. Tractatus de Matrimonio Christiano.